

จิตต้องพัฒนา

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๓

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองคาคอ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

รักนี้ทุกขันธ์ เวลาพลัดพราก เห็นไหม รักกันมาก นี่เวลารักกันมากแล้วพรากออกไปมันจะเจ็บปวดขนาดไหน ความเจ็บปวดนี้กรรม เราบอกกรรมคือความกระเทือนหัวใจดวงนั้น เราทำกรรมไว้แล้วเราจะไม่ยอมรับสิ่งใดก็แล้วแต่ เราสามารถจะหลบเลี่ยงได้ ใจความหลบเลี่ยงนั้นมันเป็นวัตถุ วัตถุนี้มันแทนกันได้ หลบเลี่ยงได้

อย่างทำความผิดนี้กฎหมายจับไม่ได้ ยังไม่ต้องโทษเลย กฎหมายจับไม่ได้ หนีกฎหมายไปแต่กรรมที่กระทำไว้มันทรมาณมาก ความสะเทือนหัวใจนี้กรรม หัวใจนี้เป็นใหญ่ แล้วหัวใจนี้ตายเกิด ๆ ตลอด หัวใจเราตายเกิด ๆ ฉะนั้นว่าความตายเกิดมันเวียนไป เวลาตายเกิดขึ้นมาใหม่ ทำไมเวลาเรายกมาวิปัสสนา เวลายกขึ้นมาใหม่ เราเกิดมาพบพุทธศาสนา พุทธศาสนาสอนเรื่องอนัตตา เรื่องสังขะ เรื่องความเป็นจริง นี่มันเป็นคุณสมบัติที่จะมาชำระหัวใจ

แต่ถ้าไม่ชำระหัวใจมันก็เป็นอย่างนั้น มันเป็นจิตที่ว่าต้องตายเกิด ๆ แล้วเราจะไปปฏิเสธความจิตว่าตายเกิด ๆ ได้อย่างไร เราปฏิเสธอย่างนั้นเราก็เอาหลักศาสนานี้ไปสวมให้กับธรรมชาติ นั้น ธรรมชาติอย่างนี้มันเป็นธรรมชาติของโลกนี้ ธรรมชาติของสรรพสิ่งที่ความเปลี่ยนแปลงไป ธรรมชาติของธรรมมันเหนือธรรมนั้น เหนือการเกิดและการตาย เหยะเหย้าการเกิดและการตายได้เลยนะ ตายต่อหน้าก็ไม่กลัว ขณะตายสละตาย เห็นไหม

ดูอย่างพระที่ว่าโดนเสือกัดดี วิปัสสนาอยู่ดี ความที่โดนเสือกัด ไม่สนใจกับเสือกัดนั้นนะ ย้อนกลับมาดูดี ระหว่างความตายที่ถูกถูกกำลังจะตายอยู่นั้น มันไม่ไปสนใจกับความคันรน ถ้าจิตมันออกมาเนะมันจะคันรนเอาตัวรอด แต่นี่จิตไม่ออก ไม่คันรนเอาตัวรอด จิตดูแต่ว่าความกลัว

ตายนั้น ความกระเพื่อมของใจนั้น เพราะใจนั้นมันต่อน้ำเหตุการณ์อย่างนั้น มันพยายามจะคืนรน เอาตัวรอด ก็เลสมันต้องแสดงออกใจ

นี่แล้วผจญไปตรงนั้น เห็นไหม จิตไม่ออกหมายถึงว่า จิตอยู่ในวงงานความเพียรใน วิปัสสนานั้น ถ้าจิตออกมา มันไม่คิดถึงวิปัสสนานั้น มันคิดถึงการเกิดและการตาย การเกิดและการตายนี้มันเป็นธรรมชาติของวิญญู แล้วธรรมที่เป็นอนัตตา เห็นไหม ความที่เป็นอนัตตาเข้าไป นี่ มันจะเข้าไป ธรรมอันนี้มันเกิดเป็นช่วง ๆ หมายถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมา ก็มีสิ่งนี้ขึ้นมา ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เสื่อมไปนะ ความเสื่อมไป ธรรมะนี้เสื่อมไป อันนี้มันอยู่ชั่วคราว ยาที่จะมาแก้สิ่งนี้มีอยู่ชั่วคราว

แต่หัวใจที่เกิดตายนี้มันเป็นของไม่ชั่วคราว มันเป็นอย่างจริงโดยตลอด ของจริงจริงแบบ โลกเขา ถึงเวลาวิปัสสนาเข้าไป อย่างฝรั่งที่เขาว่านี้ มันต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งรู้ดี ต้องมีสิ่งควรจะรู้ ถูกต้องเลย เพราะเราไปเข้าใจว่าสรรพสิ่งเป็นธรรมชาติไป ทุกอย่างเป็นธรรมชาติหมด เวลาจิตเรา วิปัสสนาไปมันก็เป็นธรรมชาติ

เหมือนเด็กนี่ เวลาเด็กอ่อนขึ้นมาเนี่ย เราต้องศึกษาให้เด็กนี้ยืนอยู่ได้ โลกของเด็กเป็นโลก ของความฝัน เด็กจะเอาตัวเองเป็นที่ตั้ง แล้วสรรพสิ่งนี้ต้องตัวเองเป็นใหญ่ เป็นความต้องการของตัวเอง ตัวเองถ้าขาดจากความตรงนั้นก็มีความเสียใจ เห็นไหม ต้องทำให้จิตนั้นเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมา ให้ตั้งตัวเองได้ ให้ยอมรับสภาวะตามความเป็นจริงว่ามันจะไม่มีสิ่งใดเลยจะถูกใจจะพอใจเรา ทั้งหมด ไม่มีสรรพสิ่งใดเลยจะมาถูกใจ พพอใจเรา มันต้องยอมรับสิ่งนั้น

พอยอมรับสิ่งนั้น ก็เหมือนกัน นี่ถ้าทำจิตให้ออกมารับรู้ ถ้าเราทวนไปโดยสภาวะธรรม ไม่มีจิตตัวรับรู้เนี่ย มันก็เหมือนโลกของความฝัน โลกของเด็ก มันไม่มีสิ่งที่เก็บข้อมูล มันไม่มีสิ่งตัว เก็บความรู้ทั้งหมด เวลาข้อมูลที่เราเข้าไปเนี่ย ความสัมผัสมันจะตกผลึกลงตรงไหน นี่ชีวิตของเด็ก ไม่ยอมรับรู้ ปฏิเสธความเป็นจริง แต่อยู่ในโลกของความฝัน พอโตขึ้นมาเป็นวัยรุ่นเนี่ย ยึดมัน ถือมันเกินไป วัยรุ่นนี้ยึดมันถือนั่นนะ ไม่ยอมฟังใครแล้วจะเอาแต่ใจของตัวเอง นี่เวลากิเลสมัน เกิดก็เหมือนเรานี้ แล้วก็วัยทำงาน พอวัยทำงานไป วัยของชรา เห็นไหม

นี้จะมองให้เห็นว่าสภาวะธรรมใด สภาวะความของเด็กนี้มันยึดหมดเลยว่าเป็นของมัน สภาวะของวัยรุ่นนี่ก็เลสมันก็รุนแรง รุนแรงมันเป็นไปประสามัน แล้วพอวัยของสภาวะทำงานนี้ มันโดนเหตุการณ์นั้นสอน สภาวนั้นสอนเข้าไปนี่ประสบการณ์ตรง พอคนแก่ประสบการณ์ เต็มที่แล้วนี่ มันว่าโลกเป็นอย่างนี้เอง สรรพสิ่งเป็นอย่างนี้เอง เข้าใจโลกเอง แล้วจะอะไร กระทบกระเทือนมามันก็จะปล่อยวางไปได้ แล้วตัวใดเป็นตัวรับรู้ละ? จิตตัวนั้นเป็นตัวรับรู้มา ตลอด เหตุการณ์ประสบขึ้นมา แต่ขนาดที่ว่าเป็นชีวิตหนึ่งชีวิตนะ ชีวิตหนึ่งชีวิตนี้มันเป็นวงจร ของชีวิตที่เป็นสัจจะความจริง

แต่ถ้าวิปัสสนาอยู่นี้ วิปัสสนาหมายถึงว่าเวลาทำความเพียรอยู่ เราเข้าใจว่าเราศึกษาธรรมะ มา แล้วเราเข้าใจว่า เราทำความเพียรอยู่ ให้ทั้งกับทั้งกัลป์นะ มันก็เป็นเด็กอ่อนอยู่อย่างนั้น มันไม่ พัฒนาขึ้นมาเป็นวัยรุ่นหรอก จากเด็กอ่อน จากวัยรุ่น จากวัยทำงาน จากวัยชรา นี่ อันนี้มันเป็น สัจจะที่เราเห็นว่ามันพัฒนาขึ้นมา สิ่งที่พัฒนาขึ้นมามันถึงจะเข้าใจใจใหม่ จิตที่พัฒนาขึ้นมาเป็น ขึ้นเป็นตอนขึ้นมา เห็นใหม่ นี่วิฤติภาวะของใจ

เหมือนกัน วิปัสสนาหรือเราเข้าใจธรรมะนี้ เข้าใจแบบวัยรุ่น ก็เข้าใจแบบเริ่มต้นวิปัสสนา แล้วก็จมอยู่นั่น มันไม่พัฒนาขึ้นไป จมอยู่นั่น เข้าใจอย่างนั้น ยึดอยู่อย่างนั้น ยึดอาการอย่างนั้น เป็นใจ ใจอยู่กับอาการอย่างนั้น แล้วมันเป็นสัญญาอารมณ์ สัญญาอารมณ์เกิดขึ้น เห็นใหม่ อารมณ์ ที่มันเป็นธรรมกับสัญญาความยึดของเรา เรายึดในสัญญาอารมณ์นั้น มันก็ปล่อยวางได้ตามสัญญา อารมณ์นั้น

มันเป็นสัญญาอารมณ์ที่เกิดขึ้น เป็นอารมณ์ที่มันสมมุติขึ้นมา มันเป็นความเรตบแต่ง มัน เป็นปั้นแต่งขึ้นมา มันไม่ความเป็นจริง มันถึงว่าเข้าใจอย่างนั้น ก็เลยเข้าใจว่าไม่ต้องมีสิ่งใดตัว รับรู้ สภาวะธรรมมันเป็นตัวสภาวะรับรู้แล้วมันถึงปฏิเสธหลักความจริง เห็นใหม่ สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน สมถกรรมฐานนี้มันพัฒนาขึ้นเป็นวัยรุ่น พอวิปัสสนาทำงาน วิปัสสนาจน เข้าใจแล้ว เป็นวัยของประสบการณ์ทั้งหมดที่เข้าใจตามความจริง แล้ววางไว้

นี่มันพัฒนาขึ้นไปเป็นชั้น ๆ ขึ้นไป ถ้าไม่พัฒนา มันก็อยู่ตรงนั้น เกิดตาย ๆ นะ อย่างคนเรานี้ไม่เข้าใจเลย ใช้ชีวิตทางโลกเขา พออายุสัก ๖๐ – ๗๐ คนแก่ก็จะมาภาวนา นี่เวลาเรายึดมั่นว่าเรานี้อายุชัวยะรามา เราอายุ ๓๐ – ๔๐ ผ่านโลกมาเยอะ เราจะมีสมาธิมากกว่าคนอื่น แต่เด็ก ๆ มันเข้ามาภาวนาตั้งแต่ที่แรกนะ จิตเขาตั้งมั่นมานี้ หัวใจมันต่างกัน อายุชัຍสำหรับโลกนี้เป็นอายุชัຍสำหรับโลก

แต่ประสบการณ์ของธรรม เห็นไหม พระอะไรที่ในสมัยพุทธกาลนะ ที่ว่าเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาแล้วไม่มีงานทำ ไปขอร้องพระพุทธเจ้าว่าจะจัดอาสนะให้สงฆ์ เห็นไหม นี่เพราะอะไร? เพราะมันใจเต็มแล้ว ถึงจะเป็นเด็กอยู่แต่ใจเต็มแล้ว สามเณร ๗ ขวบขึ้นมาก็เป็นพระอรหันต์ขึ้นมาแล้ว นี่ใจนั้นเต็มแล้ว เด็กหรือไม่เด็กมันอยู่ที่ตรงหัวใจนั้นพัฒนาสุดของหัวใจนั้น สิ้นสุดของความเชื่อใจที่พาเกิดพาดาย

แต่อายุ ๓๐ – ๔๐ มาภาวนานี้ มันน่าจะยิ่งกว่าเด็กอนุบาลอีก เฉพาะหัวใจนะ เพราะมันนั่งไม่ได้เลย หัวใจก็มีแต่ความคิดที่มันรู้อยู่แล้ว ความรู้อยู่แล้ว ความรู้ที่มันเดือดพล่านอยู่ในหัวใจ ความเดือดพล่านมันจะเอาความสงบมาจากไหน ความเดือดพล่านไม่มีความสงบอยู่แล้วในหัวใจ แล้วอายุชัຍของร่างกายนะ ร่างกายมันใช้มากไปนี่ พอใช้มากไป พอผู้เฒ่าผู้แก่นี้ มันจะนั่งมันก็จะเจ็บปวดโอดโอยไปตลอด มันอ่อนทั้งหัวใจ อ่อนทั้งร่างกายนะ อ่อนในทางธรรม

แต่ในความยึดมั่นถือมั่นของใจนี้ นี่กว่าตัวเองนี้มีอายุชัຍ มีความรู้มาก นี่ละอนุบาล ยิ่งกว่าอนุบาลอีก เด็กอนุบาลมันยังรู้ตัวว่าเด็กอนุบาลนะ ไปโรงเรียนยังเรียนตัวอักษร เรียนอะไรเพื่ออะไรจะจดจำขึ้นมา อันนี้ไม่ยอมรับครู ไม่ยอมรับอะไรทั้งสิ้น ยอมรับแต่ความเป็นตัวเอง ถึงบอกเวลาที่ว่าเป็นอนุบาลไม่พัฒนาขึ้นมา มันก็เป็นอนุบาลอยู่อย่างนั้น มันจะเป็นอนุบาลตลอดไป

แต่ถ้าพัฒนาขึ้นมา มันถึงว่าพัฒนาของจิต นี่ดูลักษณะของใจ อาจารย์ถึงได้พูดไป อาจารย์พูดบ่อยนะ เวลาท่านแสดงธรรมขึ้นมา จะไม่หวั่นไหวกับสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้ที่เข้าไปเห็นสิ่งนั้นนะ พอเข้าใจแล้วจะมากราบศพทีหลัง แล้วถ้าไม่เข้าใจ ใจนั้นจะเป็นอนุบาลไปในวัฏฏะเลย

อย่าว่าแต่ภพชาติของมนุษย์นี้ ถ้าไม่เชื่อมั่นก็ไม่เชื่อตลอดไป แล้วก็ต้องเกิดตายตลอดไป จิตที่ตัวตายตัวเกิดนี้ มันมีอยู่แล้ว

นี่เวลาตายไปนะ ร่างกายก็ตายไป คุณงามความดี อกุศลหรือกุศลที่เกิดในหัวใจนั้นจะพาใจดวงนั้นไปเกิด ดีหรือชั่วไปเกิดตามสภาวะของเขา มันมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ แล้วเราจะปฏิเสธว่ามันไม่มีได้อย่างไร เพียงแต่ธรรมะเป็นธรรมที่ว่าเข้ามาคลี่คลายสิ่งนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้หมด รู้หมด รู้ถึงโลกนอกโลกใน โลกนอกก็รู้ โลกในก็รู้ เพราะว่าเป็นสัพพัญญู รู้ไปทั้งหมดเลย

แต่สาวกะนั้นรู้แล้วแต่จรดนิสสัย อำนาจวาสนาบารมีของแต่ละดวงใจทำมา แต่เข้าใจเรื่องของจิตดับหมด ดับอวิชชา ดับทั้งหมด ศาสนานี้ถึงจะเป็นเครื่องที่บอกถึงชีวิตใจ ศาสนานี้อธิบายเรื่องชีวิตได้ทั้งหมด เรื่องการเกิดและการตาย อธิบายจนทำให้ดับ ดับสิ้นทั้งหมด เป็นบรมสุขของหัวใจดวงนั้น

อันนี้ถึงว่าเป็นที่พึ่งของเราละ รัตนตรัย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เราถึงต้องนึกขึ้นมาให้ได้ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นแก้วสารพัดนึก นึกขึ้นมามันก็มีที่เกาะที่เกี่ยว เวลาเร่ร้อนไปเร่ร้อนไป ถึงเวลาจะตายขึ้นมาแล้วสลดสังเวช มันจะตายขึ้นมานี้ มันมีแต่ความยึดมั่นถือมั่นนี้ ปลัดพรากออกไป มีแต่ความทุกข์นะ เสร้าหมองไปตลอดเวลา แต่ยังดีที่ว่าตัวเองมีวุฒิภาวะทางใจ เข้าใจเรื่องนี้ ถึงจะเสร้าหมองมันก็เป็นเสร้าหมองที่พอทนได้ พอทนได้ใจ

แต่ถ้าเสร้าหมองทนไม่ได้ละ มันจะกระวนกระวาย จะร้องไห้อะไรมันก็ร้องไว้ไม่อยู่หรือร้องไว้ไม่ได้ เราเกิดมาแล้วเราต้องตายทั้งหมด เพียงแต่ตายตอนไหนเท่านั้นเอง ฉะนั้นเราถึงเป็นผู้ไม่ประมาท หาที่พึ่งไว้ ๆ ทุกข์มันทุกข์ทุกคน บวชเป็นพระมานี้ เขาว่าไม่ทุกข์ บวชเป็นพระมาคิดว่ามาเสวยสุขนะ บวชเป็นพระมามันก็ทุกข์เพราะหัวใจมันมีเหมือนกัน ทีนี้บวชเป็นพระมาก็ต้องมาแก้ไข เห็นไหม สภาวะไหนก็ทุกข์เหมือนกัน เพียงแต่มันสภาวะของนักรบ พระนี้นักรบ เวลาทั้งหมดเข้าเผชิญกับการวิปัสสนาชำระกิเลสทั้งหมด

อย่างเรานี้อาศัยให้ท่านก่อน รักษาศีล ที่นี้มันพออาศัยให้ท่านก่อน เห็นไหม มีศีล มีภavana มันก็มีหน้าที่การงาน หน้าที่การงานก็ทุกข์ มันทุกข์สองต่อสามต่อ แล้วพอหัวใจจะพลัดพรากก็ทุกข์ นี่มันอยู่ในวงการของทุกข์ ถ้าเราเข้าใจตามทุกข์จริง มันจะแก้ไขได้ เราหาเหตุเจอแก้ไขได้ ถ้าไม่มีเหตุเราจะไปแก้ไขที่ตรงไหน

สภาวะการเกิดและการตายนี้เป็นทุกข์อันของจริง สภาวะทุกข์ที่เราประสบอยู่นี้เป็นสภาวะ รong แล้วสภาวะรongนี้มันเป็นเพราะยึดมันถึงได้ทุกข์ ถ้าคนยึดน้อยมันก็ทุกข์น้อย คนยึดมากมันก็ทุกข์มาก คนที่เขาเล่นของ เห็นไหม เล่นของอะไรที่เขารักมากนี้ เขาจะยึดอันนั้นมาก เวลาพรากออกไปเขาจะมีความทุกข์มากเลย ถ้าคนที่ไม่เล่น เขามีของมีวัตถุชิ้นเดียวกัน ความยึดมันน้อยกว่า

นี่ทุกข์อย่างนั้นทุกข์จรมา แล้วคำว่ายึด ๆ นี่ ถ้าเราเข้าใจทั้งหมดเลย เราก็ไม่ยึดเลย พอไม่ยึดเลยมันก็ปล่อยไปได้ ยึดน้อยที่สุด ทุกข์น้อยที่สุด ยึดมากที่สุด ทุกข์มากที่สุด อันนี้ทุกข์เพราะยึด ทุกข์จรมา ทุกข์จริงนี้การเกิดและการตาย ทุกคนปฏิเสธไม่ได้ แต่ทุกข์จรมานี้มันปฏิเสธได้ ปฏิเสธได้ด้วยความเข้าใจ ด้วยความศึกษาแล้วเข้าใจ มันไม่ได้ปฏิเสธหรอก มันเข้าใจแล้วมันปล่อยไปเองโดยธรรมชาติเลย เห็นไหม ทุกข์เหมือนกัน ฉะนั้นเราต้องหาที่พึ่งของเรา เอวัง